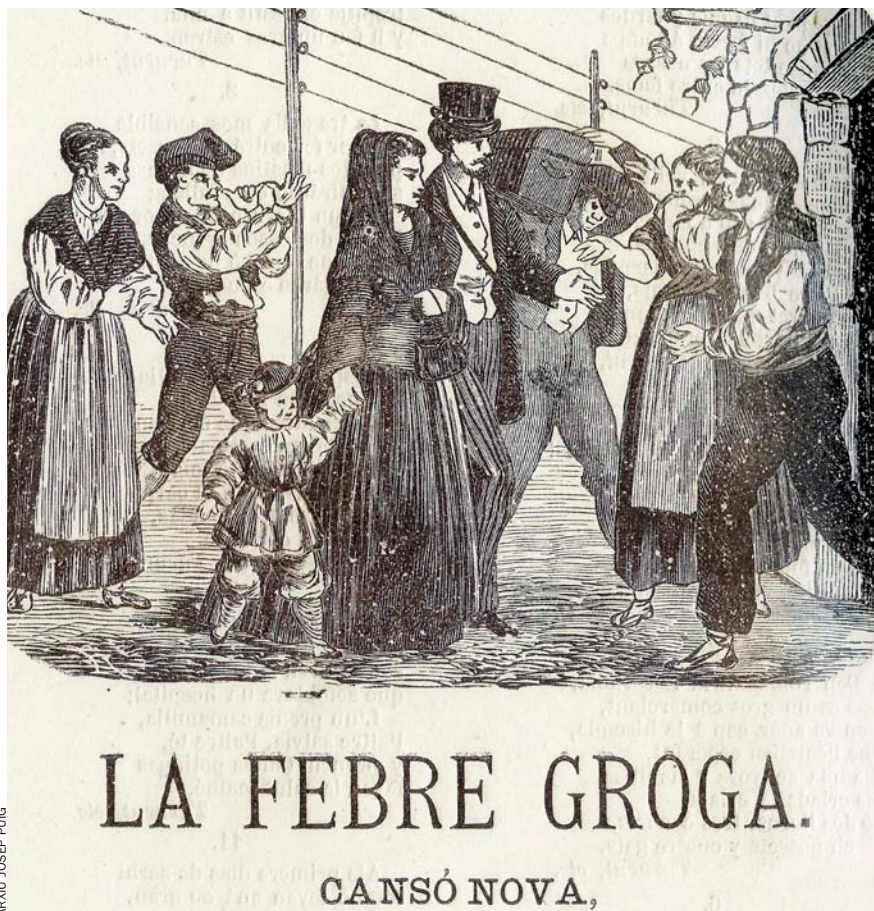

Esparreguera, refugi del Govern de Catalunya

Entre el 16 de setembre i el 31 de desembre de 1821, Diputació Provincial de Catalunya va celebrar 26 sessions a Esparreguera. Per què aquesta vila del Baix Llobregat es va convertir en el centre administratiu i polític de Catalunya? La raó, una epidèmia de febre groga que va obligar els dirigents polítics a abandonar la ciutat per no empestar-se. 'Esparreguera, capital de Catalunya durant 92 dies de l'any 1821', de l'historiador Josep Puig i Jorba, relata amb documents inèdits aquests tres mesos trepidants.

ARXIU JOSEP PUIG

El 7 d'agost de 1821, l'Audiència de Barcelona comunica al cap polític superior de Catalunya, el mariscal Antonio Remon Zarco del Valle, que la capital quedarà incomunicada si el brot de febre groga detectat al port de Barcelona s'escampa, i li recorda que en aquest cas les autoritats haurien d'abandonar el lloc infestat. Efectivament, la febre s'escampa, i els primers dies de setembre comencen els preparatius perquè les autoritats superiors de Catalunya busquin refugi fora de la ciutat empestada. Paral·lelament, la Junta Superior de Sanitat ha dictat mesures estrictes de control sanitari per a la població i castiga amb pena de mort les persones que surtin de Barcelona sense permís.

El 16 de setembre, nombrosos caruatges arriben a Esparreguera, una població del Baix Llobregat de 2.553 persones, al peu de la carretera general. Dalt hi va Zarco del Valle i els secretaris de Governació, Sanitat i Hisenda. Dies després hi arribaran la Diputació de Catalunya i els seus diputats, personal administratiu i l'interventor de l'Exèrcit de Catalunya. Des d'aquell dia i fins al 31 de desembre de 1821, la Diputació Provincial de Catalunya celebrarà 26 sessions a Esparreguera. Aquesta vila serà, durant 92 dies, la capital política i administrativa, i seran tres mesos molt intensos de tasca governamental. Un episodi de la història de Catalunya fins ara desconegut, i que ha pogut documentar l'historiador Josep Puig i Jorba després de més de quatre dècades de recerca i estudi de documents fins ara inèdits que ha trobat en arxius i llibreries de vell, publicat al llibre *Esparreguera, capital de Catalunya durant 92 dies de l'any 1821* (2015, Diputació de Barcelona i Ajuntament d'Esparreguera).

Dietari de govern. Situant-se en el context del Trienni Liberal (1821-1823, sota el regant de Ferran VII), Puig ha reconstruït, amb més de 600 documents, el dia a dia de l'acció de govern de la Diputació a Esparreguera, en què es van emetre centenars de bans, circulars i ordres, una vuitantena de folis manuscrits de correspondència. Els homes de Zarco del Valle duren a terme tasques tan importants com l'organització de les eleccions a Catalunya de diputats a

“Els pobles sovint obliden fets històrics transcendentals”

L'esparreguerí Josep Puig i Jorba és historiador i fotògraf. Publica 'Esparreguera, capital de Catalunya durant 92 dies de l'any 1821', un tresor historiogràfic en forma de llibre en què es destapa un episodi totalment desconegut del país gràcies a la compilació i estudi de més de 600 documents durant més de quatre dècades.

Gairebé 45 anys recopilant manuscrits i el resultat és una troballa històrica excepcional: Esparreguera va ser el centre administratiu i polític de Catalunya durant 92 dies de 1821, quan Barcelona va quedar tancada i aïllada com a conseqüència d'una devastadora epidèmia de febre groga. Com va començar tot?

—El primer document dels més de 600 que he aconseguit aplegar el vaig trobar l'any 1972 al mercat d'antiguitats a la plaça de la Catedral de Barcelona. Remenant papers, va caure a les meves mans un que estava signat a Esparreguera i, a la capçalera, hi deia Gobierno Político Superior de Cataluña. Em va estranyar molt, però vaig suposar que es tractava d'una visita rutinària als pobles.

—El cuc de la curiositat no li va permetre creure-s'ho...

—Exacte, vaig decidir anar un per un a tots els llibreters de vell de Barcelona a preguntar si tenien cap document més amb aquest encapçalament, i en vaig trobar moltíssims. Poc després, un senyor em va dir que hi havia uns documents molt curiosos, la correspondència del cap polític de la Diputació Provincial de Catalunya que enviava a Madrid i les contestes. Vaig comprar tots aquests manuscrits únics, que em van costar molts diners, amb el pas dels anys vaig anar compilant més informació que m'ha permès fer un retrat d'aquests 92 dies, però també d'altres episodis sorprenents

relacionats amb la Constitució liberal, la gestió de l'epidèmia de febre groga, motiu del trasllat dels dirigents polítics fora de Barcelona, o l'estada secreta del bisbe de Barcelona durant tres mesos, acusat de conspirar contra la Constitució i amenaçat de mort.

—Al llibre *Esparreguera, capital de Catalunya durant 92 dies de l'any 1821*, detalla l'activitat que van fer les autoritats polítiques catalanes, encapçalades pel mariscal Antonio Remon Zarco del Valle, cap polític de Catalunya. Demuestra que no van ser a Esparreguera refugiats, sinó que la tasca governamental va seguir.

—Va ser una tasca ingent, no van estar ni amagats ni de vacances. Durant tres mesos van prendre decisions per frenar l'extensió de la febre groga a Catalunya, van organitzar eleccions de diputats, van participar directament en el disseny de la distribució territorial de Catalunya en quatre províncies —s'hi treballava des de les Corts Espanyoles durant el trienni liberal i la distribució en 53 províncies es va aprovar el gener de 1822—, es van combatre els intents d'insurrecció i fins i tot van tenir la valentia de denunciar davant del rei Ferran VII la possible deslleialtat d'alguns ministres, a més d'aconseguir la derogació d'un impost impopular.

—Per què la vila d'Esparreguera i no una ciutat gran?

—Van instal·lar-se a Esparreguera quan podrien haver triat Vilafranca, Mataró o Igualada. Però Esparreguera era un enclavament estratègic des d'on el mariscal Zarco del Valle podia controlar els moviments que es produïssin. La vila és al peu de la carretera general i permetia reaccionar ràpidament i traslladar efectius allà on calgués per sufocar una revolta.

—Bona part de la documentació forma part del seu arxiu personal, que ha cedit de forma desinteressada per a l'edició del llibre, un gest que l'honora.

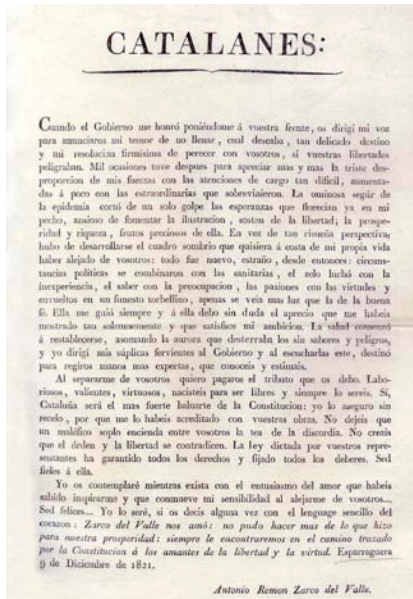
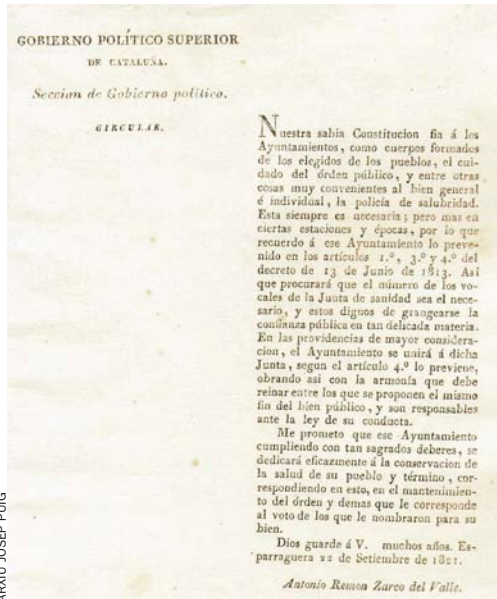
—Penso que els historiadors som només els missatgers, la història és la història i és de tots. I sempre dic que la satisfacció d'haver descobert aquest episodi fins ara totalment desconegut comporta també l'obligació moral de donar-lo a conèixer de forma generosa i clara. Sigui com sigui, resulta incomprensible que els pobles sovint oblidin fets històrics transcendentals com els descrits al llibre.

les Corts de Madrid, que requereixen un dispositiu molt complex per les dificultats d'organització des d'Esparreguera. També s'encarreguen de fer el croquis per a la divisió de Catalunya en quatre províncies, i el 6 d'octubre la Diputació enviarà als diputats catalans a Corts un escrit de 22 pàgines manus-

crites en què es documenta el projecte de divisió provincial perquè el defensin al ple. Es tracta d'una rectificació del projecte inicial, que contenia diversos errors en la divisió territorial.

Durant aquests 92 dies també impossibiliten tots els intents de subversió per derrocar el règim liberal establert, apro-

fitant la presència del màxim representant de l'exèrcit i la situació estratègica d'Esparreguera com a punt de control, i també protesten davant dels bisbes de Catalunya perquè alguns sacerdots desacrediten la Constitució en les seves homilies. Els remarca que les institucions del país estan “en perfecta harmonia

Diversos documents signats pel mariscal Antonio Remon Zarco del Valle, cap del Gobierno Político Superior de Catalunya, des d'Esparreguera.

amb els principis de la religió”. I encara més, mostren la seva valentia i exposen al rei Ferran VII, que visitarà Esparreguera, la seva desconfiança envers algun dels ministres, i li demanen que si no són fidels a la Constitució, els destitueixi i els castigui a través del Suprem Tribunal. En el memoràndum que adreccen al monarca, denuncien que aquests dirigents, amb la seva conducta poden portar a una guerra civil amb penosos exemples d’insubordinació i escàndol.

Govern per al poble. Però més enllà de defensar la Constitució i donar suport al règim liberal, els polítics catalans que estan sota les ordres del mariscal Antonio Remon Zarco del Valle també procuren pels catalans, i aconsegueixen, per exemple, la derogació d’un impost impopular anomenat “Registro Público”, que perjudica greument l’economia catalana per ser més productiva que la d’altres territoris espanyols, després d’adreçar diversos escrits en què expliquen a Madrid com aquest impost està deixant en la pobresa més absoluta moltes famílies i propietaris catalans, que han vist com la seva indústria ha quedat malmesa després de sis anys de guerra. Aquest tribut obliga a pagar per acceptacions d’herències i llegats, arrendaments de tota mena, assegurances, capitulacions matrimonials, censos, compromisos de tota mena, certificacions, préstecs, cartes de pagament, contractes i moltes altres gestions quotidianes.

Els governants també reclamaran formalment als governs de les províncies de València i Aragó que permetin la lliure circulació de persones i objectes procedents de Catalunya i que no se’ls demani de fer quarantena per entrar a la província, atès que les autoritats sanitàries i polítiques ja han controlat l’epidèmia de febre groga.

De fet, l’1 de desembre de 1821 es dona per extingida la malaltia amb la publicació d’un ban de l’Ajuntament de Barcelona. El dispositiu de control sanitari de la població de Barcelona i Tortosa, les ciutats més perjudicades, i també les mesures de prevenció disposades a tots els ajuntaments de Catalunya, s’han emès des d’Esparreguera, on també s’ha instal·lat la Junta Superior de Sanitat, presidida pel mateix mariscal Zarco del Valle i amb cinc metges de prestigi al capdavant.

Durant aquests tres mesos, homes muntats a cavall han dut als ajuntaments cap de partit tots els bans i ordres relacionats amb el control sanitari de la febre groga, que després s’han distribuït per tots els pobles. Des de consells per no infectar-se fins a la descripció dels càstigs que s’imposaran a qui no compleixi les ordres de la Junta de Sanitat, inclosa la pena de mort, passant per instruccions com que els ajuntaments han de proveir d’armes els paisans designats per formar part del cordó sanitari a l’entorn dels indrets afectats per la febre groga.

Retorn a Barcelona. El 9 de desembre de 1821, Zarco del Valle adreça una carta als catalans en què anuncia que plega de les seves funcions de cap polític i president de la Diputació. Els explica que quan fou nomenat pel Govern espanyol al capdavant de la província, tenia el temor de no trobar-se preparat i temia també la desproporció de les pròpies forces per a exercir el càrrec. Però l’epidèmia, narra, trencà els seus desitjos de fomentar la prosperitat i la riquesa, i s’acomia dels catalans així: “Laboriosos, valents, virtuosos, vau néixer per ser lliures i sempre ho sereu. Sí, Catalunya serà el més fort baluard de la Constitució... sigueu feliços”.

La renúncia de Zarco del Valle es produeix només uns dies abans que els càrrecs dirigents tornin a Barcelona amb la febre groga extingida. En el registre dels expedients despatxats a Esparreguera figuren 842 expedients referits a 184 poblacions. El 15 de desembre se celebrarà la darrera sessió de la Diputació a Esparreguera i es comunicarà al Regent de l’Audiència Territorial que les sessions es reprendran el proper 15 de febrer, ja des de Barcelona. Aquells 92 dies de la nostra història havien quedat amagats fins ara. Han passat gairebé dos segles, però la feina de formiga de Joan Puig i Jorba ha rescatat de l’oblit un episodi rellevant de la nostra història.

Gemma Aguilera